

О. В. Богер,
аспірант, Київський національний економічний університет ім. Вадима Гетьмана

ПОДАТКОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ

О. Boger,
postgraduate, Kyiv National Economic University named by Vadym Hetman

THE INNOVATION ACTIVITY TAX REGULATION: COMPARATIVE ANALYSIS

Стаття присвячена проблемам податкового стимулювання інноваційної діяльності України у порівнянні зі світовим досвідом.

The article under review discloses the problems of innovation activity tax regulation in Ukraine and abroad.

*Ключові слова: інноваційна діяльність, податкове стимулювання, інноваційний розвиток.
Key words: innovation activity, tax stimulation, innovative development.*

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Конкуренція на міжнародному і внутрішньому ринках загострюється, що визначає необхідність підвищення уваги уряду до інноваційної діяльності, оскільки державне регулювання забезпечує умови для розвитку цієї галузі. Як показує світовий досвід, найпоширеніші способи стимулювання інноваційного розвитку реалізуються саме у межах податкового регулювання. Особливо актуальним стають ці питання в Україні у період реформ, які пов'язані з особливостями розвитку інноваційної сфери.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПУБЛІКАЦІЙ

Проблемами, що стосуються податкового стимулювання та інноваційної діяльності займалися С.В. Валдайцев, А.Г. Гранберг, В.І. Гурєєв, В.М. Гесць, О.П. Караваєва, М.В. Мельник та ін. Проте, незважаючи на наявність значної кількості публікацій, окремі проблемні аспекти залишаються невирішеними і вимагають подальших наукових досліджень.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Метою даної статті є з'ясування особливостей податкового стимулювання розвитку інноваційної сфери в Україні і за кордоном та, відповідно, розробка практичного інструментарію.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Інноваційні процеси в економіці не набули вагомих масштабів, кількість підприємств, що впроваджують інновації, зменшується з кожним роком і становить зараз 12—14%, що менше в 3—4 рази, ніж в інноваційно розвинутих економіках. Майже половина з інноваційних підприємств взагалі не фінансують проведення в інтересах свого виробництва наукових досліджень. Із загального обсягу капіталовкладень в економіку України лише 10—15% спрямовується на фінансування інноваційних і науково-технічних процесів [1, с. 217].

Таке становище обумовлено як браком коштів, так і відсутністю за останні роки дієвої державної системи стимулювання інноваційної діяльності, зачатки якої були

Таблиця 1. Зведений індекс інновацій 2008–2012 рр.

Країна	2008 рік	2009 рік	2010 рік	2011 рік	2012 рік	Приріст
ЄС 27	0,504	0,516	0,532	0,531	0,544	1,62%
Болгарія	0,187	0,198	0,231	0,234	0,188	0,60%
Естонія	0,415	0,458	0,460	0,484	0,500	7,09%
Латвія	0,188	0,206	0,216	0,225	0,225	4,39%
Литва	0,244	0,248	0,255	0,271	0,280	4,95%
Угорщина	0,301	0,301	0,239	0,335	0,323	1,35%
Польща	0,268	0,278	0,273	0,283	0,270	0,45%
Румунія	0,234	0,250	0,233	0,252	0,221	1,24%
Словаччина	0,285	0,295	0,281	0,291	0,337	3,29%
Туреччина	0,188	0,195	0,201	0,209	0,214	3,56%
Швейцарія	0,805	0,816	0,826	0,827	0,835	0,50%
Швеція	0,725	0,731	0,733	0,735	0,747	0,65%
Німеччина	0,677	0,694	0,710	0,705	0,720	1,75%

Джерело: складено автором на [2].

Таблиця 2. Механізми податкового стимулювання інноваційної діяльності

Механізми податкового стимулювання	Об'єкти стимулювання	Країни, які використовують відповідні механізми
Списання витрат на дослідження та розробки	Об'єм інвестицій у НДДКР темпи зростання інвестицій у НДДКР	Австрія, Австралія, Бельгія, Великобританія, Угорщина, Німеччина, Данія та ін
Податковий кредит на дослідження	Об'єм інвестицій у НДДКР, співробітництво с приватним бізнесом та сферою дослідження	США, Франція, Норвегія, Великобританія, Канада, Бразилія, Китай, Індія
Податкові знижки	Об'єм інвестицій у НДДКР	Австрія, Чехія, Данія, Угорщина, Туреччина, Великобританія
Спеціальні режими амортизації основних фондів	Інвестиції у довгострокове обладнання НДДКР	Австрія, Бельгія, Данія, Італія, Іспанія, Ірландія, Португалія, США, Швеція, Китай
Інвестиційний податковий кредит	Інвестиції у технологічну модернізацію підприємств	США
Податкові пільги на дохід від іноземних джерел	Трансфер технологій	Країни-члени ОЕСР
Податкові пільги на прибуток від продажів акцій	Інвестиції у високо ризикові довгострокові проекти, дифузії інновацій.	США
Податковий кредит на заробітну плату	Об'єм інновацій, інвестиції у людський капітал	Голландія

Джерело: складено автором на [4].

поступово скасовані щорічними в останні 5 років поправками до відповідних бюджетних та інших законів. Найбільш інформативну оцінку стану інноваційного розвитку України в розрізі ключових факторів, що його визначають, отримано на основі використання індикаторів Європейського інноваційного табло, які включають п'ять груп індикаторів: "рушійні сили інновацій", "створення нових знань", "інновації та підприємництво", "індикатори застосування інновацій", "інтелектуальна власність".

Для об'єктивної оцінки стану інноваційного розвитку України важливе значення має визначення її відносної позиції в рамках країн ЄС, сусідів та світових лідерів за допомогою Європейського інноваційного індексу, який окрім досліджень, розробок, технологій, включає показники технологічних дифузій, показники поширення нових знань і ступінь використання інформаційних технологій Європейського інноваційного табло.

За ЄІТ Україна знаходиться в останній за рівнем інноваційності четвертій групі — "країни, що рухаються навздогін" зі значенням індексу 0,23. Цю групу складають: Угорщина — 0,24; Росія — 0,23; Україна — 0,23; Латвія — 0,22; Польща — 0,21; Болгарія — 0,19; Румунія — 0,16. У порівнянні з іншими країнами ЄС відста-

вання України становить: від "країн-лідерів" — приблизно у 3 рази (Швеція — 0,68), від "країн-послідовників" — 2 рази (Великобританія — 0,48), від країн "помірні інноватори" — 1,6 рази (Норвегія — 0,35) [3].

З наведених даних можна зробити висновок про те, що для досягнення відповідного рівня інноваційного розвитку в Україні необхідно провести ряд заходів, які об'єднуюватимуть застосування механізмів у сфері законодавства, оподаткування, державних фінансів та ін.

В останні десятиліття минулого століття більшість технологічно розвинених держав світу все більш активно стали використовувати різні механізми податкового стимулювання інноваційної діяльності. Дана практика виявилася більш ефективним способом підтримки науки та інновацій, ніж прямі субсидії і забезпечила значний приплив приватних інвестицій у НДДКР. Найбільш ефективними і популярними механізмами податкового стимулювання, які використовуються у світовій практиці оподаткування в даний час, наведені в таблиці 2.

Згідно Закону України "Про інноваційну діяльність" передбачені такі види фінансової підтримки суб'єктам інноваційної діяльності для виконання ними інноваційних проектів: повне безвідсоткове кредитування пріоритетних інноваційних проектів за рахунок коштів Держ-

бюджету України, АР Крим та коштів місцевих бюджетів; часткове (до 50 %) безвідсоткове кредитування інноваційних проектів за умови залучення необхідних коштів виконавця проекту і (або) інших суб'єктів інноваційної діяльності; повна чи часткова компенсація державою відсотків, сплачуваних суб'єктами інноваційної діяльності комерційним банкам та іншим фінансово-кредитним установам за кредитування інноваційних проектів; надання державних гарантій комерційним банкам, що здійснюють кредитування пріоритетних інноваційних проектів; майнове страхування реалізації інноваційних проектів у страховиків відповідно до Закону України "Про страхування" (85/96-ВР) [5].

Для різних країн характерні певні особливості розвитку національної економіки, в тому числі і у сфері інновацій. Проаналізуємо сучасний зарубіжний досвід інноваційного розвитку у період кризи.

Так, у США прагнення скорочення дефіциту федерального бюджету призвело до вибіркового інвестування в області інновацій. Кілька нових ініціатив були розпочаті для стимулювання інновацій та підприємництва. У США існує відносно мало конкретних податкових стимулів, пов'язаних з інноваціями. Податкове кредитування досліджень є відносно незначним, що становить близько 4% від державного фінансування НДДКР. Тим не менше, найбільш важливим податковим стимулюванням інноваційної діяльності в США, скоріш за все, є не податковий кредит на НДДКР, а низька ставка податку на приріст капіталу, який частково покриває понесені ризики підприємців і венчурних компаній. Саме це, а не кредитне стимулювання заохочує підприємницьку діяльність і призводить до постійної появи нових фірм і технологій на ринку [6, с. 22].

Японія поставила перед собою мету підвищення статті витрат на НДДКР до 4% від ВВП до 2020 року. Країна зосереджує увагу на соціальних і глобальних проблемах і має два пріоритетних напрями: "науки про життя" і "екологічних інновацій", — обидва з яких представляють можливість для зайнятості і розвитку.

12-й п'ятирічний план Китаю на 2011—2015 роки позиціонує країну в конкурентній боротьбі за технологічне лідерство і встановлює низку конкретних цілей і завдань для прискорення економічного зростання за рахунок інновацій.

У Бразилії промислова політика "Plano Brasil Maior" або "Великий план Бразилії" на 2011—2014 роки був запущений на початку серпня 2011 року і передбачав, що інновації повинні займати центральне місце у цій політиці.

Через економічну кризу у багатьох країнах Західної частини Балканського півострову найбільші обмеження викликані жорсткими скороченнями бюджетних видатків на НДДКР [7, с. 8—12].

Проаналізувавши світовий досвід, запропонуємо ряд заходів для підвищення інноваційного потенціалу і стимулювання інноваційного розвитку. Першочергово необхідно провести:

1) опрацювання експертного оцінювання сфери науки, техніки та інновацій, щоб ширше охопити інновації та покращити системи оцінювання, впливу наукової, технологічної та інноваційної політики на економічне зростання;

2) інвестування в високоякісну і всеосяжну інформаційну інфраструктуру для оцінки визначальних факторів і наслідків інновацій;

3) усвідомлення ролі інновацій у державному секторі та їх стимулювання;

4) забезпечення оцінювання соціальних цілей і наслідків інновацій. Необхідно стимулювати проведення заходів, що забезпечать оцінку впливу інновацій на національне багатство і їх внесок у досягненні соціальних цілей [8, с. 25].

5. застосування реальної практики податкового стимулювання інноваційної діяльності для України найбільш прийнятним може бути надання податкових кредитів та прискорена амортизація.

ВИСНОВОК

У розвинених країнах, інновація є однією з основних складових у забезпеченні економічного зростання та національної конкурентоспроможності та частиною більшої рішень по боротьбі з нинішньою економічною кризою і вирішення майбутніх соціальних проблем. Україна знаходиться лише на початкових стадіях інноваційної форми розвитку, проте використовуючи досвід розвинених країн зможе відповідати світовим вимогам.

Література:

1. Мельник М.В. Податкове стимулювання науково-технічної та інноваційної діяльності / М.В. Мельник // Вісник Національного університету "Львівська політехніка". — 2008. — № 628. — С. 216—221.

2. Innovation Union Scoreboard 2013 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://ec.europa.eu/enterprise/policies/innovation/facts-figures-analysis/innovation-scoreboard/index_en.htm

3. Стратегія інноваційного розвитку України на 2010—2020 роки в умовах глобалізаційних викликів [Електронний ресурс] // Комітет з питань науки і освіти. — Режим доступу: http://kno.rada.gov.ua/komoviti/control/uk/publish/article?art_id=47920

4. Tax incentives for R&D and innovation [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.oecd-ilibrary.org/science-and-technology/oecd-science-technology-and-industry-outlook-2012/tax-incentives-for-r-and-innovation_sti_outlook-2012-13-en

5. Закон України "Про інноваційну діяльність" [Електронний ресурс] // Офіційний портал Верховної Ради України. — Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>

6. Tax Incentives for Innovation in the United States [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://elsa.berkeley.edu/~bhall/papers/VNH01%20EU%20Report%20USA%20tax.pdf>

7. Innovation Policy Trends in the EU and Beyond [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.proinno-europe.eu/sites/default/files/page/12/03/FINAL_X07_Inno%20Trends_2011_0.pdf

8. Innovation to strengthen growth and address global and social challenges [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.oecd.org/sti/45326349.pdf>

Стаття надійшла до редакції 03.06.2013 р.